

Ладнюк В.Я. ИССЛЕДОВАНИЕ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА ВОЗМЕЩЕНИЕ ФИЗИЧЕСКОГО И МОРАЛЬНОГО ИЗНОСА НЕОБОРОТНЫХ АКТИВОВ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье охарактеризованы внешние и внутренние факторы (научно-технический прогресс интенсивность эксплуатации, ремонт, модернизация, реконструкция и т.п.), которые влияют на интенсивность износа необоротных активов промышленных предприятий.

Ключевые слова: амортизация, износ, необоротные активы, амортизационная стоимость, срок полезного использования, физический износ, моральное старение.

Ladnyuk V.J. STUDY OF FACTORS AFFECTING RECOVERY PHYSICAL AND MORAL WEAR OF FIXED ASSETS INDUSTRIAL ENTERPRISES

The article describes the external and internal factors (technological progress intensity, repair, modernization, reconstruction, etc.) that affect the intensity of wear of fixed assets of industrial enterprises.

Keywords: amortization, depreciation, fixed assets, amortization cost, useful life, physical deterioration, obsolescence.

Дата надходження до редакції: 3.04.2015 р.

Рецензент: к.е.н., доцент Данько Ю.І.

УДК 336:631.11

ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВЕЛИКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. В. кіц, к.е.н., старший викладач, Львівський національний аграрний університет

В статті обґрунтовано зміст, переваги та проведений аналіз діяльності великотоварних сільськогосподарських підприємств у Львівській області. Здійснено аналіз факторів функціонування великотоварних сільськогосподарських підприємств через оцінку їх економічної ефективності та стійкості на ринку.

Ключові слова: великотоварні сільськогосподарські підприємства, інвестиції, інтеграційні процеси, ефективність виробництва, рентабельність.

Постановка проблеми. На сьогодні в аграрному секторі економіки України, так і Львівської області основним товаровиробником залишаються особисті селянські господарства населення. Ними, у Львівській області, у 2013 році було вироблено 67,1% валової продукції, в тому числі 63,9% продукції рослинництва та 71,5% продукції тваринництва. Виробництво продукції здійснюється на основі використання ручної праці. Не можна сьогодні розраховувати на успіх застосовуючи застарілі технології, маючи низькі показники урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності у тваринництві, низьку якість продукції та високу собівартість.

Світовий досвід показує, що майбутнє сільськогосподарства за великотоварними підприємствами, які мають значно більші можливості більш швидкого залучення інвестицій, впровадження передових прогресивних технологій, досягнень науки та передового досвіду.

Постає цілком справедливе питання: «Які сільськогосподарські підприємства мають право на існування, за якими майбутнє, можуть показувати найвищі економічні показники та бути конкурентоздатними на ринку?».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідною умовою підвищення ефективності виробництва, покращення якості виробленої продукції, підвищення конкурентоздатності сільськогосподарства є його реструктуризація і модернізація. Реструктуризація не може ґрунтуватися

лише на зміні структури сільського господарства як галузі, а й змісту внутрішньої структури самих господарств. Розвиток аграрних підприємств – складний та багаторічний процес, зумовлений сукупністю взаємопов'язаних зовнішніх та внутрішніх факторів. На сьогодні накопичено практичний досвід функціонування різних форм агроструктур, що дає змогу визначати їх економічну ефективність та стійкість.

Дослідженню економічної ефективності роботи великотоварних сільськогосподарських підприємств присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема: І. Баланюка, Ю. Губені, С. Демяненка, Ю. Лузана, М. Маліка, П. Музики, В. Месселя-Веселяка, П. С. Саблука, Г. Черевка та інших.

Водночас, залишається багато невирішених питань, пов'язаних з реалізацією певних стратегій на практиці та досягненням очікуваних результатів. Розбіжність їх в окремих поглядах на ті чи інші аспекти розвитку свідчить про складність та актуальність даних проблем і необхідності подальших досліджень.

На думку І. Р. Михасюка, «великотоварне виробництво забезпечує вищий рівень організації праці та ефективності використання матеріальних ресурсів, а тому повинно розвиватися більш прискореними темпами» [1, с.62]. В. Я. Амбросов вважає, «використання досягнень науково-технологічного прогресу через великотоварні підприємства повинно стати вирішальним чинником

відродження та інтенсивного розвитку сільського господарства [2, с. 16].

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження системи факторів, що перешкоджають одержанню бажаних результатів суб'єктів господарювання й обґрунтування концептуальних проблем їх розвитку, оскільки великотоварні підприємства є відносно новими для вітчизняної економіки, аналіз їх діяльності повинен здійснюватись з позицій вимог ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі слід зазначити, що серед найважливіших умов розвитку аграрного підприємства є наявність різних форм власності та господарювання та можливості їх функціонування в ринкових умовах. У цьому зв'язку академік НААН В. Я. Месель-Веселяк зазначає: « ... по суті в Україні створено три форми господарювання – особисті селянські господарства (господарства населення), фермерські господарства, а також сільськогосподарські підприємства ринкового типу. За розмірами вони відповідають практиці багатьох високорозвинених країн світу. Що забезпечують ефективне ведення сільського господарства» [3].

Спільною ознакою всіх сільськогосподарських підприємств є спрямованість їх господарської

діяльності на отримання прибутків. Цим самим вони відрізняються від основної на даний час форми ведення сільськогосподарського виробництва – особистих селянських господарств населення. Сільськогосподарські підприємства формують свою виробничу діяльність відповідно до попиту на їхню продукцію, обсягу матеріальних та фінансових витрат.

З розвитком інтеграційних процесів в сільському господарстві на базі існуючих організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств створюються нові організаційно-виробничі форми, а саме великотоварні сільськогосподарські підприємства. В переважній більшості випадків вони базуються на приватній формі власності. Основною перевагою цієї організаційно-правової форми сільськогосподарських підприємств є концентрація влади в одних руках, простота прийняття управлінських рішень, які не потребують узгодження з іншими особами.

Кількість сільськогосподарських підприємств у Львівській області після значного зростання в 1991-1995 рр. поступово зменшується. В області спостерігається процес укрупнення малих аграрних підприємств. Чисельність великотоварних підприємств має тенденцію до зростання.

Таблиця 1

Групування діючих сільськогосподарських підприємств за розмірами сільськогосподарських угідь

Показник	2010 рік				2013 рік				2013р. у % до 2010	
	Усього	у % до загальної кількості	площа с.-г. угідь, тис.	у % до загальної площі угідь	усього	у % до загальної кількості	площа с.-г. угідь, тис.	у % до загальної площі угідь	усього підприємств	площа с.-г. угідь, тис. га
Підприємства, що мали с.-г. угіддя – всього	331	67,8	204,2	100,0	306	73,4	268,2	100,0	92,4	111,1
в т.ч. до 50 га	96	19,7	2,1	1,0	90	21,7	1,7	0,6	93,8	81,0
50,1 – 100	44	9,0	3,4	1,7	55	13,2	4,3	1,6	125,0	126,5
100,1 – 500	116	23,8	27,9	13,7	78	18,7	18,2	6,8	67,0	65,2
500,1 – 1000	37	7,6	26,5	13,0	34	8,1	24,6	9,2	91,9	92,8
100,1 – 2000	15	3,1	21,6	10,6	22	5,3	29,9	11,2	146,7	138,4
2000,1 – 3000	6	1,2	14,9	7,3	7	1,9	20,5	7,7	116,7	137,6
3000,1 – 4000	5	1,0	17,1	8,4	5	0,9	14,7	5,5	100,0	86,0
4000,1 – 5000	2	0,4	9,6	4,7	1	0,2	4,4	1,6	50,0	45,8
5000 і більше	10	2,0	81,1	39,6	14	3,4	149,9	55,8	140,0	184,8
Підприємства, що не мали угідь	157	32,2	х	х	111	26,6	х	х	70,7	х
Всього підприємств	488	100,0	х	х	411	100,0	х	х	84,2	х

Джерело: статистичний щорічник Львівської області за 2010-2013 рр. Частина 1.

На початок 2013 року в області нараховувалося 306 сільськогосподарських підприємств за якими було закріплено 268,2 тис. га сільськогосподарських угідь. З 2010 по 2013 роки загальна чисельність господарств скоротилася на 25 одиниць, або 7,6%. В першу чергу згортають свою виробничу діяльність невеликі за розмірами сільськогосподарські підприємства площею сільськогосподарських угідь до 500 га. За цей період середній розмір сільськогосподарського підприємства зріс з 617 до 876 гектарів. Скорочення кількості малих сільськогосподарських підприємств пояснюється неможливістю ними подальшого фун-

кціонування в тих соціально-економічних умовах, що склалися в даний час.

До великих сільськогосподарських підприємств в області віднесено 20 господарств з площею сільськогосподарських угідь більше трьох тис. га. За три останні роки загальна кількість таких господарств зросла на 3 одиниці, а площа сільгоспугідь збільшилася з 104,8 до 169,0 тис. га, або на 61,3 % загальної площі угідь закріпленої за всіма сільськогосподарськими підприємствами області. Особливо великими темпами зросла чисельність господарств з площею угідь понад 5000 га.

Середній розмір великотоварного госпо-

дарства складає біля 8,5 тис. га і коливається від | найбільшого 28,2 до найменшого 3,3 тис. га.

Таблиця 2

Структура посівних площ та валове виробництво продукції основних сільськогосподарських культур за основними типами господарств у 2013 році

Показник	Уся посівна площа	в т. ч.:					
		Зернові культури	Цукрові буряки	Соє	Ріпак	Картопля	Овочі
Всього по с.-г. підприємствах області							
- Посівна площа, тис. га	300,9	182,7	15,5	11,8	56,1	2,0	1,4
- Валове виробництво, тис. тонн	X	784,0	630,7	19,7	153,7	45,9	23,2
<i>в т. ч. великотоварні підприємства:</i>							
- посівна площа, тис. га	161,3	89,8	12,7	8,4	38,7	0,9	0,1
- в % до загальної площі	53,6	49,2	81,9	71,2	69,0	45,0	7,1
Валове виробництво, тис. тонн	X	430,9	542,2	14,3	110,6	30,9	2,6
- в % до загальної кількості	X	55,0	86,0	72,6	72,0	67,3	11,2
<i>в т.ч. інші господарства</i>							
- посівна площа, тис. га	139,6	92,9	2,8	3,4	17,4	1,1	1,3
в % до загальної площі	46,4	50,8	18,1	28,8	31	55,0	92,9
- Валове виробництво, тис. тонн	x	353,1	88,5	5,4	43,1	15	20,6
- в % до загальної кількості	x	45	14	27,4	28	32,7	88,8

Джерело: розрахунки автора на основі даних статистичної звітності та статистичного щорічника за 2013р.

Посівна площа великотоварних сільськогосподарських підприємств у 2013 році склала 161,3 тис. га, або 53,6% усієї посівної площі сільськогосподарських підприємств області. У структурі посівних площ 55,7 % займали зернові культури, 7,9 % – цукрові буряки, 24 % ріпак, 5 – соє, 0,5% картопля та овочі.

Як правило переважна більшість великотоварних сільськогосподарських підприємств спеціалізується на вирощуванні 2–3 високотоварних сільськогосподарських культурах. В першу чергу на вирощуванні зернових культур, озимого ріпаку,

соняшнику та сої. Одночасно, цукрові буряки вирощувалися лише в двох господарствах, картопля в одному, овочі – в трьох. У ТзОВ «Мостиські лани» всі посівні площі були зайняті під вирощуванням зернових культур. Понад 50% посівних площ у ТзОВ «Лендком Ю. А.» та «Миколаївські лани» було зайнято під посів озимого ріпаку, що майже втричі більше рекомендованих норм.

Великотоварні сільськогосподарські підприємства більш ефективно використовують посівні площі.

Таблиця 3

Групування великотоварних сільськогосподарських підприємств за розмірами посівних площ та їх вплив на обсяги валового виробництва та урожайність зернових культур

Розміри посівних площ зернових культур, тис. га	Кількість господарств в групі*	Зерно – всього				в т.ч. кукурудза на зерно			
		Середній розмір посівів на 1го/во, га	Питома вага зернове в загальній площі, %	Валовий збір зерна, тис. тонн	Урожайність ц/га	Середній розмір посівів на 1го/во, га	Питома вага зернове в загальній	Валовий збір зерна, тис. тонн	Урожайність, ц/га
До 3,0 тис. га	8	2210	55	76,4	43,2	708	32,0	33,4	59,0
3,1 – 5,0	6	4150	60	124,3	49,9	1863	44,9	77,2	69,1
5,1 – 7,0	3	6298	42	91,2	48,3	1997	31,7	32,4	54,0
7,1 – 10,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Більше 10,1	2	14146	66,4	139,0	49,1	3156	22,3	40,0	63,3
В середньому по групі господарств	19	4724	53,6	430,9	48,0	1534	32,5	183,0	62,8
По області	X	X	60,7	784,0	43,6	X	28,7	350,9	66,9

*групування проведено по 19 господарствах, так як одне господарство не зареєстроване на території області.

Джерело: розрахунки автора на основі ф. 50 с.-г. за 2013 рік.

Урожайність основних сільськогосподарських культур по великотоварних підприємствах області вища в порівнянні із середньо обласними показниками. Так, урожайність зернових по дослідній групі господарств перевищує середньо обласний показник на 4,4 ц/га та склала 48 ц/га, цукрових буряків 427 ц/га (по області 404 ц/га), картоплі 353 ц/га (області 232 ц/га), ріпаку 28,6 ц/га (області 27,5 ц/га), овочів 394 ц/га (області 173 ц/га). Урожайність соняшнику та сої на 3 – 7% нижча, ніж в цілому по сільгосп підприємствах області.

Низькою залишається урожайність сільськогосподарських культур в окремих великотоварних господарствах. Так, урожайність зернових в МП «Обрій» лише 20,7 ц/га, ТзОВ «Лендком Ю.А.» – 25,1 ц/га; цукрових буряків – 388 ц/га; озимого ріпаку у ТзОВ «Приватагро Львів» – 18 ц/га, ТзОВ «Княжі лани» – 19,5 ц/га.

Значним недоліком розвитку великотоварних сільськогосподарських підприємств є те, що вони недостатню увагу приділяють розвитку галузі тваринництва. У 2013 році розвитком галузі

тваринництва займались лише 4 господарства, із них три розвитком молочно-м'ясного скотарства та два свинарства. Із загальної кількості госпо-

дарств, що займались розвитком тваринництва лише одне господарство багатогалузеве (ТЗОВ «Барком»).

Таблиця 4

Основні показники розвитку тваринництва

	В цілому по області			В т.ч.:				Питома вага великотварних підприємств в загальних обсягах виробництва, %	
				В т.ч.: великотварні підприємства					
	Середньорічне поголів'я, гол	Виробництво продукції, тонн	Продуктивність	Кількість господарств, од.	Середньорічне поголів'я, гол	Виробництво продукції, тонн	Продуктивність, грн./кг	Середньорічне поголів'я, гол	Валове виробництво продукції, тонн
Вирощування ВРХ	22800	3351	402	3	742	138	504	3,2	4,1
-Свиней	154300	24852	441	2	65820	18586	774	42,7	74,8
-Молоко	6903	26433	3829	3	656	3436	5238	9,5	13,0

На площі сільськогосподарських угідь, закріпленої за великотварними підприємствами (62,9 % до загальної площі сільгоспдприємств) у 2013 році було вироблено 4,1 % м'яса великої рогатої худоби, 74,8% м'яса свинини та 13% молока.

Показники розвитку галузі тваринництва у великотварних підприємствах вищі від середньо обласних по сільгоспдприємствах. Так, у 2013 році на кожну середньорічну корову надій становив 5238 кг, при середньо обласному показникові 3829 кг, або на 1409 кг більше. На 24% вищі середньодобові приросту молодняка великої рогатої худоби та 75% приросту свиней.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що великотварні підприємства за досліджуваний період досягли певного поступу у виробничій сфері. Однак, досягнувши кращих показників, що знайшли своє вираження у вищій урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин не зуміли їх підкріпити такими ж успіхами у своїй маркетинговій діяльності. У результаті цього у переважній більшості великотварних підприємств виробництво продукції рослинництва (крім картоплі) і вирощування м'яса великої рогатої худоби залишається збитковим. Це свідчить, що переважна більшість їх не може адаптуватись до ринкових умов.

Таблиця 5

Економічна ефективність основних видів продукції у сільськогосподарських підприємствах області у 2013 році

Продукція	По області – в цілому				В т.ч. великотварні підприємства			
	Витрати виробництва на 1га, 1 гол., грн.	Виробнича собівартість, грн	Середня реалізаційна ціна, грн.	Рівень рентабельності, %	Витрати виробництва на 1га, 1 гол., гр.	Виробнича собівартість, грн	Середня реалізаційна ціна, грн	Рівень рентабельності, %
Рослинництво	x	x	X	46,5	X	x	x	-6,4
В т.ч. зернові культури	6008	135,5	133,7	-10,5	6732	140,2	134,2	-11,3
З них кукурудза	7724	123,1	123,1	-9,3	7987	127,2	122,4	-10,5
Ріпак озимий	7792	289,46	336,51	-2,4	8859	365,4	341,2	-6,6
Соя	5464	330,37	405,63	-13,7	5887	381,6	368,0	-17,7
Цукрові буряки	18960	35,7	43,72	0,2	18960	44,4	43,7	-1,7
Картопля	29050	118,4	163,87	3,4	58690	166,3	169,1	+1,8
Тваринництво	x	x	X	4,8	X	x	x	+5,0
В т.ч.: вирощування врх	3807	2248,6	1636,0	-38,8	4528	2356,6	938,1	-35,4
Свиней	2481	967,9	1583,4	7,3	2623	929,0	1735,8	+4,7
Молоко	10545	271,82	336,2	15,8	15216	218,9	407,3	+42,4
Всього	x	x	X	36,9	X	x	x	-4,6

Джерело: розрахунки автора на основі ф. 50 с.-г. за 2013 рік.

За підсумками господарської діяльності великотварними підприємствами у 2013 році від реалізації сільськогосподарської продукції одержано 84,5 млн. грн. збитків, рівень збитковості склав 4,6 %.

Надзвичайно нестабільними були у 2013

році показники ефективності виробництва основних видів сільськогосподарської продукції. Із 19 господарств виробництво зерна було збитковим у 10. Від реалізації продукції підприємства одержали 64,3 млн. грн. збитків. Собівартість одного реалізованого центнера зерна на 16 грн. перевищу-

вали реалізаційну ціну.

В цілому по області від реалізації продукції рослинництва одержано 997 млн. грн. прибутку, а рівень рентабельності склав 46,5%.

В галузі тваринництва ефективність виробництва у великих сільгосп підприємствах є вищою від сільгосп підприємств в цілому по області. Ними від реалізації тваринницької продукції одержано 11,6 млн. грн. прибутку при рівні рентабельності 5,0% (по області 4,8%).

І надалі, як в цілому по області, так і по великотоварних підприємствах збитковим залишається виробництво м'яса великої рогатої худоби. Найбільш вигідно у 2013 році було займатися молочним скотарством. Всього від реалізації молока одержано 2,8 млн. грн. прибутку при рівні рентабельності 42,4% (по області 15,7%).

В сучасних умовах значні труднощі у веденні господарсько-фінансової діяльності відчувають господарства усіх організаційно-правових форм. Рівень показників ефективності виробництва вказує на несприятливий характер загальних економічних умов розвитку усієї економіки, так і її аграрного сектора. Він свідчить про неможливість досягнення позитивних фінансових результатів за надзвичайно низького рівня інтенсифікації виробництва. Технологічна ефективність сільськогосподарського виробництва в переважній більшості сільськогосподарських підприємств залишається низькою, в результаті чого важко очіку-

вати позитивного результату.

Висновки. Виникнення та розвиток великотоварних сільськогосподарських підприємств, як в Україні в цілому, так і у Львівській області є об'єктивним процесом і має відповідні передумови.

Однією з позитивних характеристик діяльності великотоварних підприємств, як галузі, є застосування нових технологій, сучасної сільськогосподарської техніки та засобів виробництва. З іншого боку застосування прогресивних технологій та сучасної техніки не вирішує соціальних проблем сільської місцевості. Фактично не передбачається суттєвого покращення зайнятості на селі.

Проведений аналіз економічно-фінансового стану великотоварних сільськогосподарських підприємств показує, що їх діяльність не так підпадає під дію зовнішніх факторів, як малих за розміром підприємств. Дана група підприємств може здійснювати свою господарську діяльність при мінімальній державній підтримці.

Фінансовий стан сільського господарства, як в цілому по області, так і великотоварних підприємств залишається на рівні, який не дає можливості покривати поточні витрати та вкладати кошти у розширене виробництво. Спеціалізація великотоварних підприємств на виробництві 2-3-х високотоварних галузей рослинництва та ігнорування розвитку тваринництва не сприяє вирішенню продовольчою проблемою в цілому.

Список використаної літератури:

1. Амбросов В. Я. Наукові положення удосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства / В. Я. Амбросов, Т. Г. Маренич // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 14-18.
2. Месель-Веселяк В. Я. Аграрна реформа та організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві // економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 5.
3. Михасюк І. Розвиток приватних агроформувань і подолання аграрної кризи / І. Михасюк // Економіка України. – 2000. – № 8. – С. 62.
4. Статистичний щорічник: Львівська область 2013 рік / за ред. С. І. Зимовіної. – Львів.: Головне управління статистики у Львівській області. – 2013. – Ч. 1. – 365 с.

Кыц М.В. ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРУПНОТОВАРНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье обосновано содержание, преимущества и проведенный анализ деятельности крупнотоварных сельскохозяйственных предприятий во Львовской области. Осуществлен анализ факторов функционирования крупнотоварных сельскохозяйственных предприятий через оценку их экономической эффективности и стойкости на рынке.

Ключевые слова: крупнотоварные сельскохозяйственные предприятия, инвестиции, интеграционные процессы, эффективность производства, рентабельность.

Kits M.V. FINANCIAL STATE AND DEVELOPMENT OF LARGE PRODUCT AGRICULTURAL ENTERPRISES

In the article maintenance, advantages and conducted analysis of activity of large product agricultural enterprises, is reasonable in the Lviv area. The analysis factors of functioning of large product agricultural enterprises is carried out through an estimation them economic efficiency and firmness at the market.

Keywords: large product agricultural enterprises, investments, integration processes, efficiency of production, profitability.

Дата надходження до редакції: 29.03.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Музика П.М.